

POSTANOWIENIE

Dnia 5 czerwca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z wniosku K. Operatora Systemu Dystrybucyjnego Spółki
z o.o. w T. Oddziału - Zakładu Gazowniczego w J. (poprzednio K. Spółki
Gazownictwa Spółki z o.o. w T.)

przy uczestnictwie Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta K.
i Rafała P.

o zasiedzenie służbności gruntowej,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 5 czerwca 2009 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego
z dnia 13 maja 2008 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od wnioskodawcy na rzecz
uczestnika postępowania Rafała P. kwotę 180 zł (sto
osiemdziesiąt) tytułem zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 6 grudnia 2007 r. Sąd Rejonowy w K. stwierdził, że K. Spółka Gazownictwa spółka z.o.o. w T. nabyła z dniem 2 października 2005 r. przez zasiedzenie, na rzecz pozostającej w jej użytkowaniu wieczystym nieruchomości stanowiącej działkę nr [x], służebność gruntową przesyłu, obciążającą nieruchomość stanowiącą działkę nr [xx], pozostającą w użytkowaniu wieczystym Rafała P.

Sąd Rejonowy ustalił, że obie nieruchomości stanowiły własność Skarbu Państwa. Działka nr [xx] pozostawała w zarządzie K. Hut Szkła, które, za zgodą poprzednika prawnego wnioskodawcy: T. Okręgowych Zakładów Gazownictwa przebudowały na nieruchomości stację redukcyjno-pomiarową służącą do przesyłu gazu, która od grudnia 1974r. została przekazana T. Okręgowym Zakładom Gazownictwa, wprowadzona do ewidencji ich środków trwałych i od tej pory pozostawała w użytkowaniu poprzedników prawnych wnioskodawcy, a następnie wnioskodawcy. Od dnia 14 grudnia 2006 r. użytkownikiem wieczystym nieruchomości stanowiącej działkę nr [xx] jest Rafał P., który nabył to prawo od Spółki K. Huty Szkła.

Wnioskodawca jest spółką grupy kapitałowej PGNiG, która powstała w dniu 30 października 1996 r., w wyniku przekształcenia Przedsiębiorstwa Państwowego Polskie Górnictwo i Gazownictwo (dawnych T. Zakładów Gazownictwa) w Spółkę Akcyjną.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że wnioskodawca i jego poprzednik prawny byli posiadaczami w złej wierze służebności gruntowej przesyłu, która, stanowiąc element sieci przesyłowej, zwiększa użyteczność działki nr [x] i biorąc pod uwagę okres posiadania poprzednika prawnego oraz wnioskodawcy uznał, że 30-letni okres zasiedzenia upłynął z dniem 1 października 2005 r.

W wyniku apelacji uczestnika postępowania Rafała P. Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 13 maja 2008 r. zmienił orzeczenie Sądu pierwszej instancji i oddalił wniosek.

Sąd drugiej instancji przyjął za własne ustalenia Sądu Rejonowego stwierdził jednak, że do chwili zmiany art. 128 k.c., który do dnia 1 lutego 1989 r. stanowił normatywną podstawę zasady jednolitości własności państwowej, władztwo przedsiębiorstw państwowych nad nieruchomościami i innym mieniem Skarbu Państwa miało charakter dzierżenia w rozumieniu art. 338 k.c. i dopiero od dnia 1 lutego 1989 r. państwowe osoby prawne miały możliwość nabywania dla siebie własności nieruchomości i innych praw rzeczowych. W tym czasie przedsiębiorstwem państwowym był zarówno posiadacz instalacji- służebności, poprzednik prawny wnioskodawcy, jak i zarządca nieruchomości, na której urządzenie to było posadowione. Wprawdzie, zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, osoba prawna, która jako przedsiębiorstwo państwowe nie mogła przed dniem 1 lutego 1989 r. nabyć własności nieruchomości i innych praw rzeczowych, może zaliczyć do okresu samoistnego posiadania po dniu 1 lutego 1989r., okres posiadania przed tą datą, wykonywanego w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa, ale tylko wówczas, gdy wykaże, że po dniu 1 lutego 1989 r. jej poprzednik przeniósł na nią posiadanie nieruchomości władnącej i jej części składowych, lecz przede wszystkim tylko wtedy, jak podkreślił Sąd Okręgowy, gdy sam grunt należał do innej osoby, nie zaś w sytuacji, gdy i nieruchomość i służebność należały do tego samego podmiotu. Skoro zatem w rozpoznawanej sprawie do dnia 1 lutego 1989r. właścicielem gruntu oraz posiadaczem służebności był Skarb Państwa, co wykluczało zasiedzenie, dopiero od dnia 1 lutego 1989 r. mógł rozpocząć się bieg okresu zasiedzenia, gdy przedsiębiorstwo państwowe mogło nabywać na swoją rzecz własność i inne prawa rzeczowe. Od tej zaś chwili nie upłynął jeszcze okres 30 lat niezbędny do zasiedzenia. Z tych przyczyn Sąd Okręgowy oddalił wniosek, wskazując dodatkowo, że wnioskodawca nie wykazał też, iż po dniu 1 lutego 1989 r. doszło do przeniesienia na niego lub jego poprzednika prawnego, w jeden ze sposobów wskazanych w art. 348-351 k.c., posiadania służebności przesyłu przez Skarb Państwa.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach, wnioskodawca zarzucił naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. przez nie dokonanie oceny i interpretacji materiału dowodowego, mimo że Sąd odwoławczy na podstawie ustaleń Sądu pierwszej instancji dokonał innej oceny prawnej, naruszenie art. 230 i art. 228 § 1 k.p.c.,

przez pominięcie powszechnie znanych faktów dotyczących przekształceń organizacyjnych w przemyśle gazowym i w ich wyniku powstania wnioskodawcy jako osoby prawnej, które wykazują przejście posiadania służebności, jak również pominięcie, że uczestnik Rafał P. nie kwestionował tych okoliczności. Zarzuciła też naruszenie art. 352 par.1 k.c. przez jego nie zastosowanie i błędne przejście na przepisy ogólne o posiadaniu, w tym art. 336 k.c., oraz naruszenie art. 128 k.c. przez błędną wykładnię i w jej wyniku przyjęcie, iż obciążony grunt i służebność należały do tego samego podmiotu, choć w rzeczywistości należały do podmiotów z dwóch odrębnych kategorii oraz nieusprawiedliwione zastosowanie w sprawie przepisów o dzierżeniu (art. 338 k.c.) zamiast o posiadaniu (art. 336 k.c.) prowadzącym do zasiedzenia (art. 292 k.c.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 285 k.c. służebność gruntowa obciąża jedną nieruchomość na rzecz kaźdoczesnego właściciela innej nieruchomości, przy czym chodzi o dwie różne nieruchomości w znaczeniu prawnorzeczowym, a więc należące do różnych właścicieli. W związku z tym służebność gruntowa nie może obciążać nieruchomości na rzecz tego samego właściciela innej nieruchomości. Innymi słowy nieruchomość władająca i nieruchomość obciążona nie mogą być własnością (pozostawać w użytkowaniu wieczystym) tej samej osoby. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 marca 1994 r. III CZP 28/94 (nie publ.) służebność gruntowa jest prawem na rzeczy cudzej, a zatem właściciel nieruchomości nie może nabyć przez zasiedzenie służebności na swojej własnej nieruchomości. Zasiedzenie polega bowiem na nabyciu przez nieuprawnionego posiadacza jakiegoś prawa wskutek faktycznego wykonywania tego prawa w określonym czasie i zgodnie z art. 172 k.c. jest sposobem nabycia własności lub innych praw rzeczowych na rzeczy cudzej.

W rozpoznawanej sprawie w okresie, gdy powstało urządzenie przesyłowe oraz w okresie, gdy poprzednik prawny wnioskodawcy posiadał je w zakresie służebności gruntowej, właścicielem nieruchomości, na której je posadowiono (nieruchomości obciążonej) oraz właścicielem nieruchomości, której użyteczność służebność miała zwiększyć (nieruchomości władającej) był Skarb Państwa, który

był także właścicielem przedsiębiorstwa przesyłowego korzystającego ze służebności. Obie nieruchomości: władająca i obciążona oraz przedsiębiorstwo przesyłowe pozostawały jedynie w tzw. zarządzie operatywnym przedsiębiorstw państwowych: nieruchomość obciążona w zarządzie K. Hut Szkła, poprzednika prawnego uczestnika Rafała P., zaś nieruchomość władająca oraz przedsiębiorstwo przesyłowe w zarządzie T. Okręgowych Zakładów Gazownictwa, poprzednika prawnego wnioskodawcy. Obowiązujące do chwili wejścia w życie ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. nowelizującej k.c. (Dz. U. Nr 3, poz. 11), t.j: do dnia 31 stycznia 1989 r., przepisy art. 128 k.c. przewidywały, że własność państwowa przysługuje niepodzielnie państwu a państwowe osoby prawne, w granicach swej zdolności prawnej, wykonują w imieniu własnym względem zarządzanych przez nie części mienia ogólnonarodowego uprawnienia płynące z własności państwowej. Przedsiębiorstwa państwowe wykonywały zatem zarząd mieniem państwowym, w imieniu własnym, ale na rzecz Skarbu Państwa. Wszelkie prawa mogły nabywać jedynie na własność Skarbu Państwa, a nie na swoją rzecz. Taka wykładnia art. 128 k.c. była jednolicie przyjmowana w doktrynie oraz orzecznictwie i wbrew zarzutom wnioskodawcy, takie samo stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powołanego przez skarżącego wyroku z dnia 15 kwietnia 1966 r. I CR 80/66 (OSNC 1967/2/24) wydanego już na gruncie art. 128 k.c. oraz we wcześniejszej uchwale z dnia 16 października 1961 r. I CO 20/61 (OSNC 1962/2/41). Także obecnie wykładnia taka jest powszechnie przyjmowana przez Sąd Najwyższy (porównaj między innymi postanowienie z dnia 25 stycznia 2006r. I CSK 11/05 (nie publ.). Powyższe zasady odnosiły się także do posiadania, jeżeli wykonywane było przez przedsiębiorstwo państwowe. Posiadanie stanowiło wówczas składnik mienia państwowego a posiadaczem był Skarb Państwa, choć na zewnątrz jako posiadacz występowała zarządzająca mieniem państwowym osoba prawna. W konsekwencji upływu okresu zasiedzenia, własność lub inne prawo rzeczowe nabywał Skarb Państwa, a nie państwowa osoba prawna będąca zarządcą mienia państwowego. Korzystanie z nieruchomości oraz ze służebności gruntowych przez przedsiębiorstwo państwowe następowało zatem na rzecz Skarbu Państwa.

Do dnia 31 stycznia 1989 r., gdy obowiązywały powyższe zasady i gdy zarówno właścicielem nieruchomości obciążonej jak i posiadaczem służebności gruntowej przesyłu oraz właścicielem nieruchomości władnącej był Skarb Państwa, nie mogło w ogóle dojść do zasiedzenia służebności gruntowej przesyłu, skoro, jak wskazano wyżej, właściciel nie może nabyć przez zasiedzenie służebności gruntowej na nieruchomości stanowiącej jego własność.

Nie ma zatem podstaw do zaliczenia do okresu posiadania służebności przez wnioskodawcę po dniu 1 lutego 1989 r., okresu korzystania ze służebności przed tą datą przez jego poprzednika prawnego - przedsiębiorstwo państwowe, skoro posiadanie to nie mogło doprowadzić do zasiedzenia. Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 10 lipca 2008 r. III CSK 73/08 (nie publ.), wydanym w sprawie o zbliżonym stanie faktycznym i prawnym.

Trzeba więc uznać, że dopiero od chwili, gdy przedsiębiorstwo państwowe, będące poprzednikiem prawnym wnioskodawcy mogło nabyć na swoją rzecz przez zasiedzenie służebność przesyłu, a więc od dnia 1 lutego 1989 r., może zacząć biec okres posiadania służebności prowadzący do jej zasiedzenia, bowiem doszło wówczas do rozdzielenia osoby posiadacza służebności oraz osoby właściciela nieruchomości obciążonej i zasiedzenie służebności przez posiadającą ją przedsiębiorstwo państwowe stało się możliwe. Wnioskodawca może zatem zaliczyć do okresu swojego posiadania służebności okres posiadania jej przez jego poprzednika prawnego od powyższej daty, co jednak, przy niekwestionowanej przez skarżącego złą wiarze oraz niekwestionowanym okresie zasiedzenia, nie wystarcza do upływu tego okresu, koniecznego do zasiedzenia służebności.

Bez znaczenia są w tej sytuacji zarzuty skargi kasacyjnej dotyczące kwestii wykazania przejścia posiadania służebności ze Skarbu Państwa na poprzednika prawnego wnioskodawcy, w jeden ze sposobów wskazanych w art. 348-351 k.c. Można więc jedynie na marginesie stwierdzić, że nie chodzi o wykazanie, iż wnioskodawca jest następcą prawnym swojego poprzednika - przedsiębiorstwa państwowego, jak zdaje się rozumieć wnioskodawca, lecz o wykazanie przeniesienia posiadania służebności przesyłu przez Skarb Państwa na poprzednika prawnego wnioskodawcy lub wnioskodawcę. Zagadnienie w jaki

sposób przeniesienie to można wykazać w odniesieniu do przejścia posiadania nieruchomości, a więc zbliżonej kwestii, rozważał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 maja 2007 r. I CSK 64/07 (nie publ.) i uznał, że za dokument stwierdzający, iż doszło do przeniesienia posiadania nieruchomości, może służyć decyzja uwłaszczeniowa wydana w oparciu o art. 2 ust. 3 ustawy o zmianie u.g.g. (Dz. U. z 1990 r., Nr 79, poz. 464, ze zm.). Jak wskazano wyżej kwestia ta jednak nie ma znaczenia w rozpoznawanej sprawie, wobec nie upłynięcia jeszcze okresu koniecznego do zasiedzenia nieruchomości, także przy wykazaniu przejścia posiadania służebności. Podobnie, bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, są kasacyjne zarzuty oparte na drugiej podstawie, które niezależnie od tego są także nieuzasadnione, bowiem Sąd drugiej instancji nie naruszył art. 230 ani art. 228 k.p.c., a jego uzasadnienie odpowiada wymaganiom art. 328 § 3 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.

Biorąc wszystko to pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną a na podstawie art. 520 § 2 w zw. z art. 13 § 2, art. 391 § 1 oraz art. 398²¹ k.p.c. zasądził od wnioskodawcy na rzecz uczestnika Rafała P. zwrot kosztów postępowania kasacyjnego.